

Strokovna konferenca

TERMINOLOGIJA NA PODROČJU SPECIALNE IN REHABILITACIJSKE PEDAGOGIKE IN ANDRAGOGIKE,

Povzetek pglavitnih ugotovitev in stališč iz razprave

Konferenca je potekala v petek, 26. novembra 2010, na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Na konferenci je sodelovalo 51 udeležencev iz različnih strok, ki so zastopali različne organizacije in ustanove. Pobudnika in organizatorja posveta sta bila Andragoško društvo Slovenije, predvsem njena Sekcija za osebe s posebnimi potrebami, in Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov. Posvet je sofinanciralo Ministrstvo za šolstvo in šport na podlagi razpisa za sofinanciranje izobraževanja odraslih. Uvodne prispevke na konferenci so imeli: doc. dr. Božidar Opara, Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem; dr. Zoran Jelenc, izr. prof., predsednik Andragoškega društva Slovenije; in dr. Alenka Šelih, akademikinja in zaslužna profesorica Univerze v Ljubljani.

Razprava je potrdila izhodiščne teze, kot so:

- da se v praksi in tudi v pravnih in uradnih dokumentih na področju specialne in rehabilitacijske pedagogike uporabljajo mnogi izrazi, za katere ni strokovnega dogovora in soglasja;
- da je področje, ki smo ga obravnavali na konferenci, še posebej občutljivo; ima vrsto izrazov, ki ne izražajo le strokovne vsebine pojma, temveč jih specifično oblikujejo in preoblikujejo tudi drugi dejavniki, zlasti psihološki (pedsodki, stereotipi, bojazni in strahovi, zadrege, sramovanje, zaničevanje, sovraštvo, usmiljenje ipd.) in družbeni status prizadetih oseb (odkloni od tim. 'normalne' populacije, posebne potrebe, socialno vključevanje in izključevanje, marginalnost, izločenost, izolacija, materialna in socialna odvisnost, nemoč ipd.);
- da je lahko ta tematika poseben izziv za strokovnjake različnih strok – psihologe, sociologe, socialne delavce, pravnike, jezikoslovce – sloveniste in da je pri oblikovanju besedišča na tem področju potreben interdisciplinarni pristop;
- da je potrebno 'specialni in rehabilitacijski pedagogiki' v bodoče dodati še ime nove stroke – 'specialna in rehabilitacijska andragogika'; obe sta podpodročji širše znanosti ali stroke o vzgoji in izobraževanju oseb s posebnimi potrebami, ker dejavnosti na področju 'specialne in rehabilitacijske andragogike' že dalj časa potekajo, je pomanjkljivost stroke, da tega še ni označila z novim izrazom.

K temu so bile v bogati in dinamični razpravi dodana še tale stališča in ugotovitve:

- v spreminjanju izrazov se zrcali razvoj stroke v praksi in teoriji, vendar moramo pri tem upoštevati načelo, da lahko posamezen izraz spremenimo šele takrat, ko namesto njega najdemo boljšega; spreminjanje izrazov lahko tudi zaplete stvari;
- pri vpeljevanju novih izrazov moramo doseči soglasje; da bi to dosegli, je potrebno za posamezno strokovno področje imenovati skupino kompetentnih ljudi (vrhunskih

strokovnjakov, ki imajo posluš za spremembe in tudi za jezik in so tolerantni za dogovore); potrebno je sodelovanje, ne nasprotovanje in vztrajanje nasprotujočih si strani na svojih okopih;

- potrebno je razpravljati o strokovnem izrazju – objavljati posamezna mnenja in stališča tako v tiskani obliki (strokovne revije in knjižne izdaje) kot tudi na spletnih straneh;
- ne moremo imeti dveh terminologij – eno za strokovnjake, drugo za splošno javnost; izrazi, ki se uporabljajo in ki jih vpeljujemo, morajo veljati tako za strokovnjake kot tudi za druge ljudi;
- poleg psiholoških dejavnikov in družbenega statusa prizadetih oseb, vpliva na uporabo in razvoj strokovnega izrazja na področju specialne in rehabilitacijske pedagogike in andragogike tudi osebni odnos (sprejemanje ali odklanjanje) oseb s posebnimi potrebami do njih;
- spreminjanje izrazja je dolgotrajen proces, ki lahko traja desetletja; to ne sme biti razlog za hitenje in sprejemanje neprehtanih in površnih odločitev;
- samo izrazje ne spreminja stvarnosti, kljub spremembam imamo še lahko star izraz, če nismo našli boljšega;
- nikogar ne smemo definirati s hibo, vendar pa ga moramo ustrezno opredeliti z njegovo motnjo; v novih, nadomestnih izrazih naj se zrcali želja, da dosežemo družbeno sprejemljivost izraza in se izognemo njegovi slabšalnosti; izraze, ki izražajo manjvrednost, je treba spremeniti;
- na izraze moramo gledati tudi pragmatično; tako izraz 'invalid' daje osebam, ki jih označuje, jasno družbeno identiteto, je tudi v skladu z mednarodno konvencijo, ki opredeljuje invalidnost; morda pri tem namenjamo preveč pozornosti socialnemu konceptu invalidnosti, zanemarjamo pa biološki; invalidi imajo pravico, da se sami opredeljujejo, kako naj se jih imenuje;
- v nekaterih izrazih se zrcalijo stari odnosi in pogledi, ki danes ne veljajo več; primeri: izraz '*izredno izobraževanje*' je v primerjavi z izrazom 'redno izobraževanje' v nasprotju s filozofijo in strategijo vseživljenjskega učenja, saj ta daje vsem možnostim in oblikam izobraževanja enako veljavo in položaj; izraz '*varovanec*' ne upošteva, da si danes prizadevamo za razvijanje lastne aktivnosti in samostojnosti osebe (tako otroka kot odraslega);
- zdi se, da je najbolj univerzalen pojem 'motnja'; priporočljivo je doseči konsenz glede njegove uporabe; je bolj sprejemljiv, kot so 'spotakljivi' izrazi, ki označujejo primanjkljaje – 'prizadetost', 'manjzmožnost', retardiranost ali hendikepiranost, prav tako tudi kot angleški izrazi, ki tvorijo '3 D' – 'defekt', 'disability' in 'disadvantage';
- potrebujemo konsistentno državno politiko glede strokovnega izrazja; politika lahko s svojim neustreznim odnosom – npr. z neo-liberalističnimi, zgolj ekonomističnimi stališči, toleriranjem položaja odrinjenih skupin itn. – vsiljuje pojavom in izrazom rang pomembnosti;
- zakonodaja ne more in ne sme določati uporabe strokovnih izrazov; mora upoštevati utemeljitve in stališča stroke; to prav tako velja za javne in uradne dokumente;
- v novih, nadomestnih izrazih pa naj se zrcali želja, da dosežemo družbeno sprejemljivost izraza in se izognemo njegovi slabšalnosti;
- kaže se potreba po terminološkem in andragoškem usposabljanju tistih (strokovnjaki, učitelji, udeleženci), ki sodelujejo pri izobraževanju odraslih oseb s posebnimi potrebami;
- pomemben dejavnik, ki pospešuje rabo ustreznih izrazov in se izogiba rabi neustreznih, so mediji.

Iz razprav udeležencev konference je mogoče sklepati (nekateri udeleženci so predložene ukrepe jasno podprli v svojih razpravah), da je potrebno:

- nadaljnje iskanje in označevanje izrazov za strokovno in terminološko presojo;
- objavljanje stališč o njih, odpiranje in urejanje terminoloških rubrik v strokovnih glasilih;
- sistematično in poglobljeno raziskovanje na področju terminologije – stalni projekt;
- ustanovitev projektne skupine za terminologijo na področju specialne in rehabilitacijske pedagogike in andragogike;
- podpora s strani nosilcev vzgojno-izobraževalne politike;
- nadaljevati s strokovnimi posveti, če je le mogoče vsako letno.

Stališča in ugotovitve iz razprave povzel: Zoran Jelenc